

Joan Margarit

Visat núm. 10
(octubre 2010)
per Anna Crowe

Joan Margarit i Consarnau va néixer a Sanaüja (la Segarra) l'any 1938. És un poeta de la postguerra. La seva veu, severa i consoladora alhora, sembla una veu adequada per al nostre temps. Els primers anys, a causa de les circumstàncies polítiques, publicava poesia en espanyol, però el 1981 es va incorporar a la poesia catalana amb *L'ombra de l'altre mar*, a la qual aportà una expressió madura i individual. La poesia de Joan Margarit busca la veritat i afronta amb passió les coses dures de la vida, «tot allò que és brut, sorollós, lleig, cansat i violent» (*Noves cartes a un jove poeta*, 2009).

El volum *Els primers freds. Poesia 1975-1995* inclou, tal com diu el poeta, «tots els poemes d'aquesta etapa que jo voldria salvar de l'oblit», anteriorment publicats en els llibres: *Crònica*, *L'ordre del temps*, *Llum de pluja*, *Edat roja*, *Els motius del llop* i *Aiguaforts*. Poeta, prosista, antologista i traductor —ha traduït poemes de Thomas Hardy i d'Elizabeth Bishop—, sempre ha exercit la carrera d'arquitecte. No és gaire sorprenent, doncs, que la seva poesia estigui ben estructurada en el temps i en l'espai, en unes circumstàncies i uns llocs determinats, i que estigui arrelada en el món actual. El càlcul arquitectònic és, però, contrabalançat per una intel·ligència emocional. El motiu de risc apareix moltes vegades en la seva poesia com a resultat de la tensió entre la raó i el sentiment, que cerquen un equilibri. En el poema «Seguretat» (*Càlcul d'estructures*, 2005) utilitza la imatgeria arquitectònica i ens recorda que «se sap / que el que posa la xarxa no té xarxa». En el poema «Primer amor» (*Els motius del llop*, 1993), en què parla a la seva dona, fa entrar el perill a l'interior de la casa: des que el poeta era un nen té una navalla que amagava «els trenta primers anys / rere llibres de versos i, després, / dins un calaix, entre les teves calces / i entre les teves mitges».

La tasca del poeta, igual que la de l'arquitecte, consisteix a construir una estructura sòlida, afirma Joan Margarit. Un poema ha d'aconseguir la solidesa amb el menor nombre de paraules i «d'aquesta exactitud ve el seu poder de consolació» (*Noves cartes a un jove poeta*). Les imatges de la seva poesia són d'una gran contundència. L'ocell, per exemple, apareix en circumstàncies diferents que permeten percebre els diferents matisos d'aquesta imatge. En «Del viatge de noces del pare i de la mar» (*Càlcul d'estructures*), les orenetes volen damunt les muralles d'Àvila com «bales negres [...] amb les notícies dels primers morts». En el poema «Fred de juny a Forès» (*Casa de Misericòrdia*, 2007), en què s'enfronta amb la vellesa, les «[f]erotges orenetes / [...] / fan fressa de navalles» en «el paisatge de la nostra mort». El cant del rossinyol que va gravar l'oncle Lluís a la vora de l'Ebre, en «Adéu a l'oncle Lluís» (*Càlcul d'estructures*) esdevé la veu de l'oncle, la veu de tots els morts, i mostra alhora tota la futilitat de la guerra. Els poemes «La merla» i «Perdiu jove» (*Càlcul d'estructures*) parlen de la Joana, la filla deficient del poeta, i de la seva dona, Mariona Ribalta. Els

poemes reproduïxen amb exactitud els moviments del ocell, i alhora mostren els sentiments complexos de la pèrdua i del dol. La merla és «Bruixa o princesa. Potser la Mort». I la fragilitat de la perdiu ferida que és a punt de morir li recorda la fragilitat de la seva filla, ja morta, i la calidesa de la seva mà. Aquesta mateixa fragilitat és assenyalada a «Excursió» (*Estació de França*, 1999) per la mà de la seva dona enfundada en un guant de pell, «que esperava un senyal / com un ocell per sortir al fred». El poeta ens fa sentir el fred psicològic de «les boires d'Aiguafreda / [...] / en el Dia dels Morts».

Joan Margarit és un dels grans poetes de l'amor, l'amor amb tots els seus matisos. En el pròleg de la *Poesia amorosa completa* (2001), Sam Abrams escriu que Margarit pertany, dins la tradició de poesia amorosa en català, al grup de poetes que, des de Joan Maragall fins a Montserrat Abelló, «han treballat al llarg de pràcticament un segle per contrarestar els efectes devastadors del platonisme, la idealització i la inversemblança».

Poeta de la versemblança i de la realitat, gairebé per definició, Margarit ha eixamplat i enriquit el tema de l'amor. En la seva poesia, el lector trobarà l'amor difícil, desesperat, càlid; l'amor obstinat, trist, conciliador; l'amor envers als pares i l'amor als fills i als amics; l'amor a la literatura i a la música; l'amor vell i l'amor que és capaç d'encarar-se amb la mort. Joan Margarit va dedicar un recull sencer a la seva filla. El poemari *Joana* (2002) és una crònica dels últims vuit mesos de la vida de la filla. Poemes com ara «Nit de juny», «El present i Forès» i «L'espera» són plens de tendresa i de desesperació, de dolorosa franquesa, però també d'esperança i d'acceptació. Com en un quadre de Rembrandt, la foscor i les ombres fonen i intensifiquen la llum. Joan Margarit ens recorda que no és la mort el que hem de comprendre, sinó la vida.

En el poema «Seguretat» (*Càlcul d'estructures*) el poeta diu «per mi el dolor és una arma necessària contra l'oblit». El recull *Estació de França* està imbuït per l'espectre de la Guerra Civil Espanyola i pels records de la vida dura de la postguerra. El poeta hi recorda també la infantesa i les relacions difícils amb el pare. Des d'aquella estació sortia el tren nocturn cap a París que acostumaven a agafar el poeta i la seva dona. En aquest recull abunden les sortides i les arribades, i també el dolor i la joia de l'amor i del sexe. En el llibre *Barcelona amor final* (2007), edició trilingüe en català, espanyol i anglès, hi trobem els carrers empobrits i sòrdids dels anys cinquanta de la dictadura, el port brut, la foscor del metro, Montjuïc amb les seves terrasses on anava a ballar l'oncle Lluís i el gran cementiri on són enterrades l'Anna i la Joana, les seves dues filles mortes. La ciutat de Barcelona viu i respira en aquests poemes com un altre protagonista. La seva poesia ens mostra que és important no oblidar el passat.

El poema «Els morts» recorda la seva germana petita, que va morir de meningitis en la foscor i el fred de la postguerra, la por i l'empresonament del pare com a soldat republicà i la mort de la Joana. El record està inserit dins del marc d'un joc de nens amb una tornada implacable: «Un, dos, tres: pica paret», i tanmateix s'acaba amb un to de lúcida acceptació. El poema titular del seu penúltim recull, *Casa de Misericòrdia*, diu clarament que «un bon poema, / per bell que sigui, ha de ser cruel. / No hi ha res més. La poesia és ara / l'última casa de misericòrdia».

La imatge de la casa torna a aparèixer a «Despedir-se», el primer poema del seu últim llibre *Misteriosament feliç* (2008), on la casa és la poesia mateixa, més escombrada i despallada que mai i «sense racons per a la por». En la poesia de Joan Margarit, però, mai no hi ha confort, i ara la casa poètica està sense «catifes i cortines / [...] / [n]i l'esperança / pertorbarà l'última mort. / No hi ha cap altra casa pels qui estimo». Els versos finals de «Nou dia», del mateix recull, mostren fins a quin punt el poeta i la seva poesia són la mateixa cosa: «La casa solitària / en què m'he convertit / no té ja més porta / que la de l'alegria».

La felicitat, sempre guanyada amb dificultat, esclata en aquests poemes, surt dels llocs foscos de la

infantesa, dels records de la traïció i de la indiferència, de la vellesa, del dol i del dolor; la frase del títol, «misteriosament feliç», es repeteix en tres poemes del llibre. En la introducció a la traducció espanyola del llibre (2009), el poeta mexicà Pedro Serrano diu: «"Misteriosament feliç" significa haver entrat en situacions de perill emocional i haver-ne sortit. Els poemes són el seu recorregut i la prova de la seva sortida». I nosaltres, els lectors que entrem en aquests poemes, assumim el perill i participem en la felicitat, i en sortim canviats i consolats.